

Suốt tháng hè này, ông phát thư đến thật sớm. Thường lệ là một chị nữ ốm yếu như chiếc "ghi-đông" đạp xe máy chậm chạp từ nhà này tới nhà nọ, vừa phát thư vừa chuyện trò tâm sự với các bà đầm hàng xóm. Ý Lan với nhịp thông dong của chị ấy, nên mỗi ngày khoảng mười giờ sáng, lòng mới bắt đầu chuẩn bị đợi chờ, hồi hộp, dù chẳng biết chờ thư ai.

Chị phát thư xuống vùng Nam nước Pháp nghỉ hè, vừa dự xem cuộc đua xe đạp "Vòng quanh nước Pháp" (Tour de France) để thay đổi không khí. Một anh sinh viên thay thế chị phát thư. Anh này mạnh khỏe, hăng hái lắm. Má hồng hồng, nụ cười toe toét, có vẻ "sẵn sàng" như người hương đạo. Anh đạp xe ba chân bốn cẳng cho xong chuyện. Nhanh đến nỗi cả xóm đều nhận thư từ trước tám giờ rưỡi sáng.

Vì vậy, khi tiếng chuông reng ở cửa tòa soạn lúc mười giờ sáng hôm qua, Ý Lan không còn có ý đợi thư nữa. Nhưng ngạc nhiên thay, một gói bảo đảm vừa tới. Dây cột thật kỹ. Xé hai ba lớp giấy thấy hộp bìa cứng, trong đó chứa một hộp nhỏ thật đẹp, bọc gấm xanh đậm thêu hoa vàng. Kèm theo tấm thiệp ghi mấy dòng chữ : *"Thân gửi chị Ý lan, Cách đây gần một trăm năm, một người ở Hà Nội ngồi làm cái thủ sức này. Nếu cụ biết ngày nay được một người như Ý Lan đeo trên áo hắt cụ hài lòng, sung sướng. Xin chị nhận món quà nhỏ, nhà tôi và tôi biếu chị để tỏ lòng yêu mến."*

Chiếc thủ sức nằm trong hộp, trên lớp bông gòn, là một loại kim cài hình bầu dục bằng bạc chạm rồng và đầy lá trúc, khắc thật khéo quanh miếng ngọc thạch hình chữ nhật. Cầm trên tay thấy nặng bạc, nhưng cũng nặng tình. Món quà thật quý và quá bất ngờ, khiến Ý Lan xúc động một cách kỳ lạ, như mình đang cầm trong tay một khúc lịch sử Việt Nam.

Cái ghim khắc bằng những nét hết sức tỉ mỉ và khéo léo. Tuy vẫn còn có một chút gì vụng về rất người, rất Việt Nam. Người Việt có tài bắt chước quá giỏi, nhưng hình như còn thiếu một chút xiu cái chính xác, thiếu chút xiu cái kỷ luật và kỹ thuật của người Trung Hoa hay Nhật Bản ? Mẫu vẽ kim ghài gần toàn bích, nhưng chưa hoàn toàn đối xứng. Kẹp ghim phía sau làm rất thông minh, nhưng chưa mấy móc. Chính cái vụng về đó làm Ý Lan xúc động và quý mến món quà này hơn hết. Mỗi chiếc lá trúc đều khác nhau, như có sự sống riêng biệt, như sắp rung rinh theo một cơn gió nhẹ thổi về phương Bắc ...

Một miền Bắc Ý Lan chưa hề biết. Một thành phố Hà Nội Ý Lan chỉ mới tưởng tượng như một khí hậu nào đó, chứ chưa gần gũi như Saigon hay Huế. Và chính anh Nhân làm cho Ý Lan cảm ra không khí Hà Nội, cùng ý nghĩa đạo đức Á Đông. Một khí hậu nghiêm trang, sang trọng, cao thượng. Sự nghiêm trang đang nhòa vào hàng cây hoa đào nở hồng, hay qua những tiếng rao, chào hỏi trong phố cũ, trong các lối đi bầm sấu phố phường chật hẹp và bách nghệ cách đây gần 100 năm ...

Cách đây gần 100 năm, trong phố Hàng Bạc, một Cụ già thợ bạc ngồi khom lưng giữa căn nhà, thấp bởi ngọn đèn mờ. Lúc đó chưa có những "lồng đèn treo ngược" như ông Nguyễn Trường Tộ thấy ở bên Tây về nói chẳng ai tin. Ánh sáng nuôi đời Cụ thợ bạc phản chiếu từ những lá trúc, hoa mai, những con rồng, những con phụng đang chờ ngày bay về phương trời xa lắc. Gia đình Cụ chắc đã làm nghề thợ bạc từ mấy đời rồi. Cha truyền nghề cho con, con truyền cho cháu, để giữ các "bí mật nhà nghề", không cho lọt ra ngoài. Thuở đó chắc Cụ làm ăn phát đạt lắm. Nào lính tráng Pháp đến mua đồ nữ trang tặng các bà đầm chờ đợi bên mẫu quốc, các vị trưởng giả ở Hà Nội, hay những người từ xa đến thăm viếng kinh đô Bắc kỳ, tìm mua những món do Cụ chạm khắc và chế ra ?

Nhưng rồi cây muôn lạng, gió chẳng chịu ngừng. Những biến cố làm đảo lộn thế giới và đời sống Cụ thợ bạc. Nạn đói rồi chiến tranh liên miên. Bao nhiêu người chết chóc, quê nhà tan nát. Chế độ này thay chế độ kia. Có người đi lính không về. Kẻ bỏ nhà ra đi. Dần dần phố Hàng Bạc vắng hiu ...

Lòng buồn rưng rưng cầm chiếc kim cài, Ý Lan đặt lại vào hộp. Và trong chớp mắt, hình như thoáng thấy

con rồng bạc cuộn cuộn uốn khúc hóm hình liếc nhìn, như muốn trả lời câu hỏi đang quay mòng trong đầu óc Ý Lan :

"Những người muôn năm cũ
"Hồn ở đâu bây giờ ?"

Ỡ LAN

Bibliographie :

Quê nhà, truyện ký Ý Lan, Quê mẹ xuất bản, Paris, France 1988